

Lyčių lygybės komunikacija savivaldybėse Lietuvoje

Lijana Stundžė

Vilnius University
<https://orcid.org/0000-0002-3177-2666>

Aurelija Novelskaitė

Vilnius University
<https://orcid.org/0000-0003-0654-8715>

Reda Adomaitienė

Vilnius University

Santrauka. Lietuvoje teisiniai dokumentai – Lygių galimybių įstatymas, Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas, Vietos savivaldos įstatymas, Darbo kodeksas – įtvirtina pareigą vykdyti lyčių lygybės politiką savivaldos lygmeniu. Savivaldybės, kaip paslaugų gyventojoms (-ams) teikėjos, privalo integruoti lyties aspektą į vietos savivaldos dokumentus bei užtikrinti lyčių lygybės principų įgyvendinimą kasdienėse praktikose. Tačiau, kaip rodo ankstesnių tyrimų rezultatai, šie procesai savivaldybėse vyksta (jei apskritai vyksta) vangiai.

Siekiant prisidėti prie žinių apie lyčių lygybės situaciją savivaldybėse Lietuvoje kaupimo ir pažvelgti giliau į komunikacinius procesus savivaldybės viduje, šio straipsnio **tikslas** – pasinaudojant 2019 m. dešimtyje Lietuvos savivaldybių atliktais pusiau struktūruotais interviu duomenimis ir pasitelkiant diskurso analizės priėgą aprašyti lyčių lygybės komunikacijos ypatumus Lietuvos savivaldybėse.

Atlikta atrinktos interviu medžiagos analizė parodė, kad lyčių lygybės diskursas savivaldybėse plėtojamas skirtingų „kalbančiųjų“ persidengiančiomis dimensijomis: ir organizacinė, ir individuali komunikacija, iš kurių abi reiškiasi tiek formaliai, tiek neformaliai; ir tik perdavimas informacijos, ir pasikeitimas ja; ir pasinaudojimas informacija organizuojant veiksmus, ir informacijos ignoravimas. Atliktos analizės rezultatai įrodo, kad „kalbėjimas“ gali tiek įgalinti, tiek užblokuoti veiksmą, o tai, kad šioje komunikacijoje autoritetinės galios pozicijos išlieka formaliose institucijos hierarchijose, rodo poreikį ieškoti papildomų priemonių efektyviam lyčių lygybės įgyvendinimui.

Pagrindiniai žodžiai: lyčių lygybė; lyčių lygybės komunikacija; savivaldybė.

Communication of Gender Equality in Municipalities in Lithuania

Summary. Legal documents in Lithuania – the Law on Equal Opportunities, the Law on Equal Opportunities for Women and Men, the Law on Local Self-Government, the Labor Code – establish the obligation to implement gender equality policy at the level of self-government. Municipalities, as providers of services to residents, must integrate the gender aspect into local self-government documents and ensure the implemen-

Received: 2022-06-15. Accepted: 2025-01-02.

Copyright © 2024 Lijana Stundžė, Aurelija Novelskaitė, Reda Adomaitienė. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution Licence](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

tation of gender equality principles in daily practices. However, as the results of previous studies show, these processes in municipalities take place slowly (if at all).

Striving to contribute to the accumulation of knowledge about the situation of gender equality in municipalities in Lithuania and to take a deeper look at the communication processes within the municipality, the purpose of this paper is to describe the peculiarities of the gender equality communication in Lithuanian municipalities. Empirically, the paper is based on the analysis of the semistructured interview data collected in ten Lithuanian municipalities in 2019 by employing the discourse analysis approach.

The analysis of the selected interview material showed that the discourse of gender equality in municipalities is developed by different “speakers” on the overlapping dimensions such as: organizational and individual communication, both of which can take formal as well as informal forms; information transfer vs. exchange of information; information as ground for action and ignorance information; etc. The results of the analysis prove that “talking” can both enable and block the action, and the fact that positions of authoritative power remain in the formal hierarchies of the institution in this communication indicates the need to look for additional measures for the effective implementation of gender equality.

Key words: gender equality; gender equality communication; municipality

Įvadas

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos pateikiamoje informacijoje nurodoma, kad „[l]yčių lygybė – tai padėtis, kai moterys ir vyrai turi tas pačias teises ir galimybes gyventi visavertį gyvenimą“ ir kad „to siekiama [tam], kad visi visuomenės nariai, nepaisant lyties, galėtų atskleisti savo potencialą, prisidėti prie visuomenės ir valstybės kūrimo bei naudotis jos resursais“ (LGKT, 2024). Įtvirtinti lyčių lygybę mėginama bandant „didinti sanglaudą tarp vyrų ir moterų galimybių dalyvauti valdžios, verslo ir nevyriausybinėse organizacijose, turėti lygias galimybes gauti išsimokslinimą, darbą, vienodą atlyginimą, naudotis viešosiomis paslaugomis, kurios atitinka specifinius poreikius, vienodai pasiskirstyti gėrybėmis“ (Kraujutaitytė, Jurkevičiūtė, 2016: 67).

Lietuvoje lyčių lygybės kaip nediskriminavimo principą numato specialusis Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas (1998-12-01 Nr. VIII-947¹), o lyčių lygybę kaip viešosios politikos sritį apibrėžia valstybės strateginio planavimo teisės aktai – iki 2021 m. tai buvo Valstybinė moterų ir vyrų lygių galimybių programa, vėliau – Moterų ir vyrų lygių galimybių 2023–2025 metų veiksmų planas (2023-01-30 Nr. A1-51²). Pastarajame dokumente savivaldybės yra minimos kaip vienos iš programą įgyvendinančių institucijų. Tuo tarpu ką tik minėto įstatymo 4 straipsnis tiesiogiai įpareigoja savivaldybių institucijas ir įstaigas įgyvendinti moterų ir vyrų lygias teises ir pagal kompetencijas 1) užtikrinti, kad visuose jų rengiamuose ir priimamuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios moterų ir vyrų teisės; 2) rengti ir įgyvendinti priemonės, skirtas moterų ir vyrų lygioms galimybėms užtikrinti; 3) įstatymų nustatyta tvarka remti viešųjų įstaigų, asociacijų ir labdaros fondų programas, kuriomis padedama įgyvendinti moterų ir vyrų lygias galimybes; 4) teikiant administracines ar viešąsias paslaugas nepažeisti moterų ir vyrų lygių teisių. Be to, remiantis Vietos savivaldos įstatymu (1994-07-07 Nr. I-533³), savivaldybė, kaip paslaugų

¹ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.69453/asr>

² <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/7a085132a0df11eda06e9a4a8dd92fc1?jfwid=9im6i8924>

³ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5884/asr>

teikėja, yra atsakinga už vietos gyventojams ir gyventojams teikiamų paslaugų kokybę, prieinamumą ir įvairovę, o Viešojo administravimo įstatymas (1999-06-17 Nr. VIII-1234⁴) numato, kad, teikiant paslaugas, savivaldybės privalo vadovautis lygiateisiškumo principu, t. y. „priimant administracinius sprendimus atsižvelgti į tai, kad visi asmenys lygūs“ (3 str.). Galiausiai, galimybę gauti tinkamas ir poreikius atitinkančias paslaugas numato jau anksčiau minėtas Moterų ir vyrų lygių galimybių (1998-12-01 Nr. VIII-947⁵) bei Lygių galimybių (2003-11-18 Nr. IX-1826⁶) įstatymai, įpareigojantys savivaldybių institucijas įgyvendinti moterų ir vyrų lygias teises, nediskriminuojant vienos iš lyčių, ir reguliariai vertinti esamą lyčių lygybės situaciją.

Negausių lyčių lygybės savivaldybėse tematikos tyrimų rezultatai rodo, kad Lietuvoje savivaldos dokumentuose tik matomas lyčių lygybės politikos fiksavimas; šiuose dokumentuose lyčių lygybės tema susiaurinama iki nediskriminavimo sampratos teisinio reguliavimo, o lyties aspektas retai įtraukiamas į strateginius plėtros planus, paslaugų prieinamumas gyventojams ir gyventojams matuojamas lyčiai neutraliomis sąvokomis (Pilinkaitė-Sotirovič, Kontvainė, 2021). Interviu su valdininkėmis ir valdininkais rezultatai rodo, kad „esamos [moterų – aut.] diskriminacijos niekas nebelaiko diskriminacija“ (Kraujutaitytė, Jurkevičiūtė, 2016: 83) ir kad savivaldybėse laikomasi nuomonės, jog „lyčių nelygybės klausimas vienaip ar kitaip jau yra išspręstas ir planuojant savivaldybės veiklas nėra aktualus“; taigi ir lyčių lygybę skatinančios priemonės nėra aktualios (Diversity Development Group, 2018: 3–4). Tokiu būdu problematika tiesiog išstumama iš aktyvios veiklos lauko. Galiausiai, žvelgiant iš tos perspektyvos, kad „lyčių lygybės normos atstovavimui svarbu, kad politikoje būtų vyrų ir moterų kiekybinis balansas“ (Tamutienė, Sinkevičiūtė, 2015: 25), yra svarbu, kad moterų įsitraukimas į savivaldą nėra pakankamai gausus: nors „bendras moterų procentas šalies savivaldybių tarybose auga, [...] vis dar išlieka nemažai savivaldybių, kuriose moterų dalis nesiekia net penktadalio“ (Radzevičiūtė, Mačiulytė, 2020: 22). Interviu su politikos ekspertėmis, savivaldybių tarybų narėmis, valstybės tarnybos atstovėmis rezultatai išryškina seriją veiksmų, ribojančių moterų įsitraukimą į viešąją politiką, tarp kurių yra gilios psichologinės ir materialiosios kliūtys, gajūs prietarai ir stereotipai, laiko stoka ir šeimos pareigų našta, motyvacijos ir asmeninio intereso stoka aktyviai politinei veiklai, prastas politikos įvaizdis, politinės socializacijos stoka ir t. t. (Šidlauskienė, 2009: 29–30).

Šiame kontekste pirmas šio straipsnio siekis – tai prisidėti kaupiant žinias apie lyčių lygybės situaciją savivaldybėse Lietuvoje. Antra, šiame straipsnyje siekiama pažvelgti giliau į komunikacinius procesus savivaldybės viduje, kadangi, viena vertus, lyčių lygybės komunikacija gali daryti teigiamą poveikį moterų pasitikėjimui savo jėgomis (Tellhed, Jansson, 2018). Kita vertus, būtent komunikacija „didina savivaldybės veiklos efektyvumą tokiose srityse kaip reguliacinių dokumentų rengimas ir paslaugų teikimas“ bei „skatina jautrumą [paslaugų – aut.] gavėjui (-ai), atkreipia dėmesį į kontaktavimo galimybes ir

⁴ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.83679/asr>

⁵ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.69453/asr>

⁶ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.222522/asr>

panaudoja informacijos priemones tam, kad įtrauktų piliečius ir pilietes per politinius procesus“ (Vos, 2009: 365).

Taigi šiame straipsnyje, pasinaudojant 2019 m. dešimtyje Lietuvos savivaldybių surinktais duomenimis ir pasitelkiant diskurso analizės prieigą (Manzoor, Saeed, Panhwar, 2019), siekiama aprašyti lyčių lygybės komunikacijos ypatumus Lietuvos savivaldybėse.

Savivaldybės komunikacija ir komunikacija savivaldybėje

Analizuodami vietinės savivaldos komunikaciją „sumanaus valdymo“ (angl. *smart governance*) kontekste, Vitálišová et al. (2022) konceptualizuoja savivaldybės komunikaciją iš kelių perspektyvų. Viena, žvelgiant iš rinkodaros perspektyvos, „komunikaciją sudaro rinkinys priemonių, skirtų informuoti apie savivaldybę, įtikinti ją turint pranašumų ir motyvuoti galutinę rinką ar rinkas „pirkti“ savivaldybės produktus“ (p. 92). Čia svarbu tai, kad tinkama komunikacija sudaro sąlygas sukaupti informaciją apie suinteresuotųjų poreikius ir norus, kurie, atitinkamai, galėtų būti integruojami į plėtos savivaldybės teritorijoje veiklas (ten pat). Kita, žvelgdami iš regionų plėtos perspektyvos ir įvertindami, kad „vietos savivalda glaudžiai susijusi su miesto komunikacija“ (Vitálišová et al., 2022: 92), autoriai išskiria tris komunikacijos lygmenis: pirminis arba fizinis komunikacijos lygmuo – tai fiziniai miesto elementai ir miesto veiklos (pvz., architektūra, infrastruktūra, renginiai); antrinis lygmuo – formali komunikacija naudojant tradicines ir modernias komunikacijos priemones; tretinis nekontroliuojamos komunikacijos lygmuo yra pasakojamoji (žodinė, vaizdinė) informacija apie miestą, kurią kuria „miesto vartotojai“ (gyventojai, lankytojai, verslininkai) remdamiesi savo patirtimis (ten pat). Visgi autorių siūloma antroji konceptualizacijos perspektyva iš dalies atkartoja pirmąją, t. y. antrinis komunikacijos lygmuo sąlygiškai atkartoja rinkodaros perspektyvą. Be to, šiose perspektyvose savivaldybės komunikacija sutapatinama su „miesto komunikavimu“ (angl. *communicating the city*) (Aiello, Tarantino, Oakley, 2017) bei „miesto vartojimo“ (angl. *consuming the city*) (Jayne, 2005: 152tt) komunikacija – terminais, kurių sampratoje savivaldybės indėlis į miesto formavimą ir prisidėjimas prie jo funkcionavimo tėra vienas iš daugelio aspektų. Taip pat perspektyvose ignoruojama, kad savivaldybė ne tik aptarnauja „miesto vartotojas (-us), bet ir veikia kaip formali organizacija.

Tuo tarpu Vos (2009), kurdama komunikacijos savivaldybėje kokybės matavimo instrumentą, išskyrė tris „valstybės organizacijų komunikacijos funkcijas“, kurios nurodo ne tik komunikacijos kryptis, bet ir turinį. Tai yra (a) korporatyvinė komunikacija – savivaldos organizacijos pristatymas kaip visumos, įtraukiant jos tikslus ir atskaitomybes už pasiektus rezultatus; (b) politikos komunikacija – skirtingų politikos sričių (švietimas, transportas, ekonomika, aplinkosauga, socialinė politika) palaikymas ir viešinimas; (c) su organizacija susijusi komunikacija – vidinių procesų savivaldybėje tęstinumo išlaikymas (p. 365–366). Toks komunikacijos funkcijų skaidymas leidžia aiškiai atskirti pagrindinius savivaldybės komunikacijos ir komunikacijos savivaldybėje dėmenis, kurie pasižymi tiek skirtingais komunikacijos fokusais, tiek skirtingais komunikacijos kanalais ir priemonėmis.

Kita vertus, „orientacija į vartotoją, t. y. savivaldybės gyventojų laikymas dėmesio centre – tenkinimas jų poreikių ir susijusių procesų ir paslaugų optimizavimas pasinaudojant informacinėmis komunikacijos technologijomis, yra pagrindinis sumanaus miesto tikslas“ ir tai laikoma vienu pagrindinių „sumanaus miesto“ (angl. *smart city*) aspektų (Tcholtchev, Schieferdecker, 2021), kadangi tam, kad „miestai būtų sumanūs, darnūs ir įtraukūs, turi būti padaryta pažanga skaitmeninio miestų valdymo srityje ir būti praktikuojama skaitmeninė pilietybė, kuri prieinama visoms, ypač pažeidžiamoms, grupėms“ (Ruano-López, Blanco-Morett, Trabadelo-Robles, 2024: 51). Tarp tokių galėtų būti ir (skaitmeniniai) socialiniai tinklai, kurių svarbą savivaldybės komunikacijoje su pilietėmis ir piliečiais nurodo sisteminės indeksuotų mokslinių straipsnių, kuriuose buvo nagrinėjamas komunikacijos strategijų vaidmuo savivaldybių vadyboje nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis, apžvalgos rezultatai (Velasco et al., 2022). Kita vertus, Vitálišová et al. (2022) tvirtina, kad „svarbu kombinuoti modernius IT komunikacijos įrankius su fiziniiais“, ypač mažose savivaldybėse, kad „visos komunikacijos priemonės yra svarbios ir optimalus būdas yra jų kombinacija siekiant daugiakanalės (angl. *multichanneled*) komunikacijos su suinteresuotaisiais, kas turi reikšmingos įtakos sąveikų formoms ir bendradarbiavimui bendrai kuriant viešąsias paslaugas ir politinį sprendimų priėmimą“ (p. 201). Taigi „gera komunikacija padeda sukurti pasitikėjimo ryšį tarp vietinės valdžios ir savo piliečių“ (Granicus, 2024: 3).

Tačiau, siekiant sėkmingai įgyvendinti „efektyvus ir amžinai vykstančio“ (Granicus, 2024: 6) vietinės valdžios komunikacijos plano strategijas, visada svarbu tinkamai motyvuoti ir įtraukti savivaldybės personalą, kadangi „kuo labiau jos / jie jaučia, kad vizija, misija ir vertybės atspindi jų vertybes, tuo labiau viešojo sektoriaus personalas dirbs jų palaikymo linkme“ (p. 9). Taip pat svarbu naudotis personalo turima patirtimi, kadangi asmenys, dirbę su piliečių užklausimais, visada gali turėti „įžvalgų apie tai, kokios informacijos ieškoma“ (p. 31). Įgyvendinant planą nėra pakankama tik tinkamai organizuoti personalą, pavyzdžiui, sukuriant valdymo matricą su visų užduočių vykdymo vaidmenimis, atsakomybės ir įvykdymo datomis, kt. (p. 34); taip pat svarbi sisteminga komunikacija tarp skirtingų lygių darbuotojų (p. 35). Galiausiai – darbuotojų įgalinimas per atitinkamus mokymus realizuoti savo vaidmenis ir įgyvendinti procesus (p. 40) kartu su vidinės komunikacijos stiprinimu ir darbuotojų aprūpinimu reikiamomis priemonėmis (p. 41–42). Pavyzdžiui, Ramodike-Thovhakale (2018) tyrimo rezultatai parodė, kad nepakankama vidinė komunikacija tarp skirtingų lygių savivaldybės hierarchijoje apriboja išsikeltų tikslų pasiekimą. Taigi nepaisant to, kad daugelyje studijų akcentuojama savivaldybės komunikacijos su išore problematika, jos pagrindu vis tiek išlieka komunikacijos kokybė savivaldybės viduje.

Metodologinės pastabos

Lyčių lygybės komunikacijos ypatumų Lietuvos savivaldybėse analizei pasitelkti 2020 m. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos užsakymu atlikto empirinio tyrimo, įgyvendinant LGKT vykdomą projektą „Savivaldybės sėkmės kodas – lyčių lygybė“, duomenys,

kurie buvo sukaupiti naudojant individualaus pusiau struktūruoto interviu metodą. Tyrimo dalyvių atranka buvo atlikta pasitelkiant netikimybinės kriterinės atrankos metodą, kur vienas informantės (-o) atrankos kriterijus buvo tai, ar konkreti (-us) savivaldybės darbuotoja(-s) dalyvavo 2018 m. mokymų programoje „Lyčių lygybės sprendimai sėkmingai savivaldai“, į kurią įsitraukė 10 Lietuvos savivaldybių (Pasvalio raj., Ukmergės raj., Vilniaus m., Visagino, Jonavos raj., Alytaus m., Akmenės raj., Birštono, Tauragės raj., Rietavo) atstovės (-ai) iš įvairių savivaldybės skyrių; kitas atrankos kriterijus – ar darbuotoja(-s) koordinuoja lyčių lygybės klausimus, kadangi „kai kurios savivaldybės jau yra paskyrusios asmenį, atsakingą už lyčių lygybės klausimus“ (SADM, 2024). Pastarieji asmenys į tyrimo dalyvių sąrašą buvo įtraukti laikantis prielaidos, kad nors jos / jie ir nedalyvavo minėtuose mokymuose, vykdydami savo kasdienes užduotis vis tiek susiduria su informacija lyčių lygybės tematika.

Iš viso apklausoje dalyvavo 29 bandomųjų savivaldybių darbuotojos (-ai) (1 lentelė).

1 lentelė. Apklausos dalyvių pasiskirstymas pagal pareigas

Specialistės (-ai)	Vadovės (-ai)	Lygių galimybių koordinatorės (-iai)	Iš viso
12	17	9	29

Apklausa buvo atlikta 2020 m. kovo 30 d. – balandžio 3 d. Dėl tuo metu paskelbto COVID-19 karantino interviu buvo atlikti naudojant nuotolines komunikacijos technologijas (*Skype, MStTeams, Zoom*).

Duomenims rinkti buvo sukonstruotas originalus pusiau struktūruoto interviu klausimynas, kuriame tyrimo dalyvių prašoma įvertinti projekto tikslinių priemonių⁷ poveikį savivaldybėje. Pirminei analizei sukaupta informacija buvo fiksuojama ir sisteminama tematinėse apibendrinamosiose lentelėse, po to klasifikuojama ir kategorizuojama vadovaujantis bendraisiais turinio analizės principais (Krippendorff, Bock, 2009), pradedant atviru kodavimu (Strauss, 1998) identifikuojant pagrindines kategorijas pasisakymuose, vėliau jas jungiant į apibendrinamąsias ašines kategorijas ir atliekant atrankinį kodavimą. Šiam straipsniui atrinkta ta maža dalis sukauptos informacijos, kur kalbama apie tuos savivaldybės komunikacijos ir komunikacijos savivaldybėje procesus, kurie vyksta skleidžiant informaciją apie kelias iš projekto metu vykdytų priemonių – lyčių lygybės mokymus savivaldybėms ir konsultacijas lyčių lygybės įgyvendinimo savivaldybėse tema.

Kaip teigia Manzoor, Saeed ir Panhwaras (2019), „kalba atlieka reikšmingą vaidmenį keičiantis informacija ir komunikuojant žinias apie visuomenę, istoriją, kultūrą, tradicijas ir papročius“ (p. 301). Todėl atrinktos interviu medžiagos analizė atliekama atsiremiant į

⁷ Vykdydami LGKT projektą „Savivaldybės sėkmės kodas – lyčių lygybė“ (07.3.4-ESFA-V-425-01-0001) buvo sukurtos ir įgyvendintos tyrimo metu vertinamos tikslinės priemonės: (a) 32 val. trukmės mokymai „Lyčių lygybės sprendimai sėkmingai savivaldai“, kurių tikslas – didinti savivaldybės administracijos darbuotojų kompetencijas kurti ir diegti lyčių lygybės politikos įgyvendinimo priemones vietos savivaldos lygmeniu; (b) papildanti mokymus priemonė – konsultacijos; (c) LGKT leidinys „Lyčių lygybės vadovas savivaldybėms“, 2018; (d) elektroninis žemėlapis, pateikiantis statistinę informaciją apie moterų ir vyrų padėtį savivaldybėse.

pagrindinius diskurso analizės fokuso dėmenis: „kas vartoja kalbą, kaip, dėl ko ir kada“ (van Dijk, 1997: 3, cit. pgl. Manzoor, Saeed, Panhwar, 2019: 302). Konkrečiau, medžiagoje pirmiausia identifikuojama, kas kalba (t. y. kas yra „kalbantysis“), ir toliau ieškoma, kaip, kokiomis formomis, kada ir dėl ko tas „kalbėjimas“ vyksta. T. y. analizuojama, kas, kaip, dėl ko ir kada plėtoja atskirus diskurso apie lyčių lygybę komponentus (lyčių lygybės mokymus ir konsultacijas lyčių lygybės tema).

Kas kalba apie lyčių lygybės mokymus ir konsultacijas, kaip, dėl ko ir kada

Aiškiausiai įvardytas diskurso dalyvis – savivaldybėms išorinis „kalbos vartotojas“ ar „kalbantysis“ perduodant informaciją apie lyčių lygybės mokymus savivaldybėse – yra konkrečios institucijos: Lietuvos savivaldybių asociacija, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba ir Moterų centras – moterų lobistinė organizacija.

„... apie šituos mokymus mes sužinojom per Lietuvos savivaldybių asociaciją... tiesiog jie atsiuntė kvietimą, siūlė dalyvauti ir taip mes prisijungėme prie jų.“ (M12)

„Iš tikrųjų tai buvo raštas, berods, iš [Lygių galimybių – aut.] kontrolieriaus tarnybos su kvietimu sudalyvauti.“ (M25)

„... mus savivaldybių asociacija informavo, turbūt, elektroniniu paštu, ir, galbūt, ir moterų centras. Moterų lobistinė organizacija, kuri ten organizavo irgi, siuntė pranešimus ir pakvietė dalyvauti. Tai greičiausiai buvo informacija, bet kas pirmiau atsiuntė, sunku dabar pasakyti.“ (M34)

Šiame diskurse kitas „kalbantysis“, kuris perduoda informaciją apie lyčių lygybės mokymus – tai depersonalizuota formali organizacija („darbe buvo nukreipta rezoliucija, kad dalyvauti“ (M4), „vienintelis šaltinis yra darbovietė – ten mes gaunam visus kvietimus, pasiūlymus ir iš ten sužinojom, ir mus arba komandiruoja, arba ne“ (M28.1)) ar jos padaliniai („iš personalo skyriaus sužinojau“ (M8), „personalo skyrius pasiūlė sudalyvauti“ (M7), „sužinojau iš savo strateginio skyriaus, kad bus tokie mokymai“ (M16)). Toks informacijos perdavimo kanalas yra savaimė suprantamas ir racionaliai paaiškinamas:

„Tai apie mokymus aš sužinojau iš savivaldybės personalo skyriaus. Šiuo metu mūsų tas padalinys vadinasi Žmogiškųjų išteklių valdymo skyrius. Pas mus savivaldybėje yra paskirstyta, kas už ką yra atsakingas, tai tiesiog jeigu organizuoja mokymus, tai va taip, mes gauname pakvietimus ir taip mes dažniausiai dalyvaujame. Aišku, ir pats skyrius maždaug orientuojasi, kokie mokymai kam tinka, manau, pagal darbo prasmę ir funkcijas, ir taip ten mus suskirsto ir mus taip nukreipia į mokymus.“ (M13)

Labiau personalizuotas „kalbantysis“ – tai formalių pareigų savivaldybėje turėtoja (-as). T. y. „administracijos direktorius kažkaip atėjo į kabinetą pas mus, kalbėjo, kad bus tokie mokymai“ (M39), „administracijos direktorius iškart mane pasikvietė ir pasiūlė, tai va taip ir sužinojau“ (M5), „buvo gautas pakvietimas ir mane pakvietė Plėtros turto

investicijų valdymo skyriaus specialistė“ (M34.1). Galiausiai, „sužinojau tikriausiai iš vedėjos, [nes – aut.] viską vedėja susako“ (M10).

Diskursas plėtojamas ir kalbant neformaliame lygmenyje, kai „kažkaip kolegė savivaldybės pasakė, pasiūlė dalyvauti seminare“ (M29). Kalbant konkrečiau:

„Tai informaciją apie tuos mokymus man pasakė kolegė, kuri dirba su lygiomis galimybėmis savivaldybės administracijoje. [...] Tuo metu tiesiog informavo, kad vyksta tokie mokymai, ir pasiūlė man sudalyvauti. Tai vat iš jos sužinojau.“ (V36)

Tačiau net tais atvejais, kai „kalbantysis“ tiesiog išnyksta iš diskurso („negaliu net pasakyti, iš kur buvo ta informacija“ (M32), „buvo turbūt gautas raštas į savivaldybę ir tiesiog parinko, kvietė dalyvauti“ (M38), „kai buvo kvietimas, gautas į mokymus administracijoje, ir tiesiog buvo pasiūlyta“ (M7)), formali organizacija su savo struktūromis ir nuorodos į išorinius institucinius darinius išlieka: „užvizavo mums vykimą į mokymus ir aš važiauvau; kažkoks lyg buvo raštas, bet nežinau“ (M32).

Šiame kontekste diskursas apie lyčių lygybės mokymus savivaldybėse plėtojosi keliomis formomis. Viena – formaliai gaunama informacija: „elektroniniu paštu“ (M8), „gal gavome elektroniniu paštu; teoriškai direktorius, bet praktiškai gauna priimamasis“ (M27), „rašytinis dokumentas ir ten tame rašte akcentuota 3 skirtingi dalykai: tai buvo socialiniai klausimai, miesto ūkis ir investicijos su strateginiu planavimu“ (M25). Kita – labiau abstrakti forma: „buvo atsiųsta į savivaldybę“ (M9), „buvome gavę pranešimą į savivaldybę“ (M27), „buvo kvietimas, gautas į mokymus administracijoje“ (M7).

Toliau, nepriklausomai, ar diskursas plėtojosi formalizuotai, ar abstrakčiomis formomis, išsiskyrė dar kelios diskursyvinės trajektorijos. Viena – tai formalūs organizaciniai sprendimai, tokie kaip „savivaldybės administracijoje buvo apsitarta, kas turėtų dalyvauti“ (M9), „tiesiog parinko, kvietė dalyvauti ir aš sutikau“ (M38), „vadovybės taip rekomenduota, kad iš tam tikrų sričių tiesiog vyktų žmonės“ (M33). Kita trajektorija labiau personalizuota ir individualizuota, kad diskurso dalyvės ir dalyviai išreiškia asmeninį interesą argumentuodami: „kadangi labai domiuosi šia tema, paprašiau, jeigu bus vietos, paimkite ir mane“ (M16). Tačiau čia vis tiek išlieka formalizuota institucijos galia: nors „sakau, aš tai norėčiau, man tokia nauja tema mažiau žinoma, tai norėčiau sudalyvauti“, galutinis sprendimas institucinis: „tai ir išleido“ (M39).

Galiausiai, realizavus informacijos srauto tikslą (dalyvavus lyčių lygybės mokymuose), diskursas („kalbėjimas“) išsiskaido, išsisklaido ir išsiplėčia platesnėse auditorijose kaip įprastinė (institucinė) praktika:

„Skyriuje – tai taip, parėjus po mokymų. Turbūt visą laiką būna, po mokymų aptariam. Tai buvo toks pokalbis, žinių pasidalinimas buvo.“ (M7)

„Bendram išsilavinimui tas aptarimas toksai yra. Ir tiesiog papasakoji, ką išgirsti, kas patiko. Kam tu galbūt ir nepritari, kokioms mintims. Kaip ir visą laiką, turbūt, po mokymų būna tokie dalykai, pasidalinimai, tai, ką tu išgirsti.“ (M7)

„Mes turime savo grupę Facebooke. Tai visada visokia informacija ten dalinamės. Kažkaip ten net tokios neformalios diskusijos vyksta. Na, jeigu kažkokios problemos, tai ten padiskutuojam.“ (M12)

Tačiau šis išsiskaidymas ir išsisklaidymas nenurodo nei praktinio veiksmo, nei sklaidos tęstinumo.

Tuo tarpu informacijos apie konsultacijas sklaidos diskurse dalyvavo žymiai mažiau „kalbėtojų“ – tai galimos personalizuoti „lektorės“ (M4), „mokymų vykdytojos“ (M28), „[informaciją gavome – aut.] iš tų mergaičių, kurios vedė mokymus“ (M7)) ir labiau anonimizuoti „organizatoriai“ (M25), „tie, kas įgyvendino projektą“ (M37). Arba tai institucionalizuotos personas – „Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos atstovės, kurios tikriausiai ir buvo susiję kažkaip su tuo būtent projektu“ (M28).

Šis diskurso elementas sklido keliais kanalais skirtingais laiko momentais. Viena – tiesiogiai „mokymų metu buvo teigta“ (M9), „buvo kalbama mokymų metu“ (M32), „informavo mokymų metu“ (M35), „seminaro metu kalbėjome apie tai“ (M8), „po tos pačios paskaitos“ (M10), „pristatė mokymų pabaigoje“ (M4). Tai yra:

„Mokymų metu sakė, kad galim kreiptis pasibaigus seminarams, siūlė pagalbą, kad galima konsultuotis bet kada.“ (M29)

„Mokymų metu, jeigu aš neklystu, tai buvo mums sakoma, kad jeigu kils klausimų ar kažko reikės, visada galima kontaktuoti ar gauti informaciją.“ (M33)

Kita – netiesiogiai po mokymų: „ir dar elektroninius laiškus gavom“ (M4), „vėliau, man rodos, ir elektroniniu paštu parašė“ (M25), „ir paskui dar elektroniniu paštu gavome, kad galim kreiptis, jeigu reikia“ (M34), „buvo kreipusios elektroniniu paštu ir informavo apie tai, kad mes galime, kad savivaldybė gali konsultuotis“ (M28). Plačiau:

„Po mokymų tikrai, kiek pamenu, buvo išsiųsta informacija ir tenai tikrai gavome žinučių į elektroninį pašta. Taip pat man atrodo, kad būtent pačiuose mokymuose minėjo, kad reikėtų labiau bendradarbiauti su lygių galimybių kontrolieriaus institucija ir kontroliere, tai taip, tas buvo minima, kad galima bendradarbiauti, jeigu kiltų kažkokios problemos, ar kad darbiniais reikalais galima bendradarbiauti.“ (V36)

Pastarajame kalbėjimo momente išryškėja ne tik institucionalizuota diskurso veikėja – konkreti Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos institucija, bet ir pats kalbėjimas transformuojamas iš sąlygiškai pasyvaus proceso „konsultuotis“ į aktyvų veiksmą „bendradarbiauti“. Tokio veiksmo realizavimą iliustruoja konkretus savivaldybės renginys, apie kurį kalbant nors ir grįžtama prie termino „konsultacijos“, vis tiek išlaikoma tęstinio laike ryšio užuomina:

„Beje, žinokit, man teko, berods, su Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba bendrauti dėl tų mūsų minimų metų [moters – aut.] apdovanojimų šiais metais. Aišku, jie susisiekt patys, bet mes labai gražiai sutarėm tais klausimais [dėl ruošiamo konkurso etiškumo lyties klausimu – aut.]. Jie pasiūlė savo pagalbą, kad jeigu reikės dar konsultacijų, kreipkitės. Man rodos, tada ir sakė, kad teikia konsultacijas. Nuo tada aš žinau apie jas, nes ir ne kartą skambinomės, ir labai su tuo konkursu mums padėjo.“ (M24)

Ir tik išskirtiniais atvejais šis „kalbėjimas“ suasmeninamas, kai bendraujama tiesiogiai individualiai asmeniškai:

„Viena lektorė porą kartų, berods, buvo su manim susisiekus ir mes truputiuką kalbėjomės. Pati lektorė paskambino, pati susisieko. Gal dar elektroninį laišką buvo atsiuntusi.“ (M5)

Diskurso sklaida asmeniniais kanalais išlieka ir institucijos viduje, kai „*susirinkus kokiai kavos pertraukėlei ar kam, kokiu laiku padiskutuojam tarp savęs tiesiog*“ (M39) ar tiesiog „*tai aišku, kad būna ir su kolegomis pasidalinimas*“ (M8). Be to, šalia neformalių kanalų šiuo atveju yra ir institucionalizuotas „kalbėjimas“:

„Jeigu mano kolegės teiraujasi kažkokių klausimų – ten kaip ir dokumentus ten ruošė – tai aš joms pasakiau, kad dar yra galimybė konsultuotis su tarnyba. Na, nukreipiu ten.“ (M28)

„Taip, nes, rengiant strateginius planus, bet kuriuo atveju yra darbo grupės suformuojamos. Yra atsakingi koordinatoriai pagal kiekvieną programą ir visa informacija su jais dalinamasi.“ (M37)

Galiausiai, šiame diskurso momente atsitinka ir taip, kad nors „kalbėjimas“ pasiekia tikslinę auditoriją, vis dėlto užstringa niekur ir, tikėtina, išnyksta. Tai yra: „*aš žinau, kad mes gavom laišką, bet mes taip ir nesusirašėm*“ (M7), „*apie tokias [konsultacijas] jau prieš mokymus žinojome, bet mes jomis po to nelabai naudojomės*“ (M12). Ir apskritai:

„Taip, žinojom, nes mums ir pasakė, ir koordinates davė, ir paskui dar elektroniniu paštu gavome, kad galim kreiptis, jeigu reikia, bet nesikreipėm.“ (M34)

Taigi, interviu duomenyse aiškiai identifikuojami instituciniai ir personalizuoti „kalbantieji“, ir kur bei kaip vyksta „kalbėjimas“. Tačiau šiuose duomenyse tik labai menkai (jei apskritai) atsekamas motyvacinis diskurso momentas, kuris galėtų paaiškinti, dėl ko kalbama.

Išvados ir diskusija

Siekiant prisidėti prie žinių apie lyčių lygybės situaciją Lietuvos savivaldybėse generavimo ir įsigilinti į komunikacinius savivaldybės vykdomus ir savivaldybėje vykstančius procesus, šiame straipsnyje aprašomi lyčių lygybės komunikacijos ypatumai savivaldybėse remiantis 2019 m. dešimtyje Lietuvos savivaldybių surinktais duomenimis.

Formaliai savivaldybės vykdomus ir savivaldybėje vykstančius (taip pat ir komunikacinius) procesus aprašo teisės dokumentai⁸. Atliktos analizės rezultatai rodo, kad komunikacija lyčių lygybės tematika visgi yra inicijuojama iš išorės formalizuotais būdais. Konkrečiai šio tyrimo atveju – Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos, savivaldybių asociacijos, nevyriausybinų organizacijų el. laiškais ir raštais. Toliau, savivaldybės viduje, ši informacija sklinda formalizuotais kanalais tarp padalinių ir per pareigybes (direktorius, vedėja) ar atsakomybės (mokymų lektorės) pozicijas. Net jei atsiranda asmeninės iniciatyvos individualizuotas momentas, galutinį informacijos srauto realizavimo tašką (konkrečiai – dalyvavimą mokymuose) nulemia formalizuotų organizacinių pozicijų

⁸ Žr., pvz., Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas (Žin., 1994, Nr. 55-1049; 2000, Nr. 91-2832; 2008, Nr. 113-4290; TAR, 2022-07-15, Nr. 2022-15614). <https://www.infolex.lt/ta/65125>

sprendimai. Taigi atskleisčiuose diskursyvinuose informacijos apie lyčių lygybę sklaidos srautuose atrandame tik kelis iš anksčiau minėtų „valstybės organizacijų komunikacijos funkcijų“ (Vos, 2009). Tai yra labai menkai atsiskleidžianti skirtingų politikos sričių (kiek jos siejasi su lyčių lygybe) palaikymo (bet ne viešinimo) tematika ir tiesiogiai fiksuojama vidinių procesų savivaldybėje komunikacija.

Apskritai, terminą „komunikacija“ traktuojant kaip apimančią ir pasikeitimo informacija procesą tiek individo, tiek organizacijos lygmeniu; ir kasdienę praktiką, kuria žmonės kuria išgyvenamus socialinius santykius; ir kt. (Tracy, 2005), atlikta analizė parodo, kad lyčių lygybės diskurso savivaldybėse kūrimas, palaikymas ir (re)transliavimas remiasi daugialypėmis komunikacijos dedamosiomis. Tai ir organizacinė, ir individuali komunikacija, iš kurių abi reiškiasi tiek formaliai, tiek neformaliai; tai ir tik perdavimas informacijos, ir pasikeitimas ja; tai ir pasinaudojimas informacija organizuojant veiksmus, ir informacijos ignoravimas; ir kt. Supaprastinant ir adaptuojant kitų autorių teoretizavimą, pastarasis, informacijos panaudojimo diskurso tolesnei plėtrai aspektas, dar galėtų būti skaidomas ir į (i) veiksnumą ignoruojantį požiūrį (kai informacija tiesiog paleidžiama); (ii) veiksnumą sumenkinantį požiūrį (kai politiškai svarbia ir instrumentaliai reikalinga informacija dalinamasi tik „dėl bendro supratimo“); ir veiksnumą pabrėžiantį požiūrį (kai informacija pasinaudojama tikslingam veiksmui) (Norkus 2005: 16–17). Taigi, laikantis diskurso analizės principinės nuostatos, kad kalba yra veiksmas, atliktos analizės rezultatai įrodo, kad „kalbėjimas“ gali tiek įgalinti, tiek užblokuoti veiksmą.

Taigi, kaip rodo interviu medžiagoje atrastos diskursyvinės trajektorijos, lyčių lygybės komunikacija (bent tyrime dalyvavusiose 2019 m.) Lietuvos savivaldybėse išlieka jų viduje („komunikacija savivaldybėse“) ir ne(si)transformuoja į savivaldybės komunikaciją, skirtą platesnėms auditorijoms. Be to, šioje komunikacijoje autoritetinės galios pozicijos išlieka formaliose institucijos hierarchijose, kas nėra pakankama efektyviam lyčių lygybės įgyvendinimui.

Literatūra

Aiello, G., Tarantino, M., Oakley, K. (2017). *Communicating the City. Meanings, Practices, Interactions*. New York, United States of America: Peter Lang Verlag.

Diversity Development Group. (2018). *Kokybinio tyrimo ataskaita*. <http://lygybe.lt/wp-content/uploads/2023/05/kok.-tyrimo-ataskaita-2018-04-10-ddg-su-santrauka.pdf>.

Granicus. (2024). 8 Strategies for Effective Local Government Communication Planning Best Practices for Satisfying the Rising Citizen Demand for Transparency and Bidirectional Dialogue. <https://granicus.com/wp-content/uploads/application/pdf/8-Strategies-for-Effective-Local-Government-Communication-Planning.pdf>.

Jayne, M. (2005). *Cities and Consumption* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203358733>.

Kraujutaitytė, L., Jurkevičiūtė, T. (2016). Institucinis regiono valdysenos lyčių lygybės diskursas. *Regional Formation and development Studies*, 1(18), 66–86. <http://dx.doi.org/10.15181/rfds.v18i1.1248>

Krippendorff, K., Bock, M. A. (2009). *The Content Analysis Reader*. Los Angeles, etc.: SAGE.

LGKT Lygių galimybių žinynas. (2024). *Kas yra lyčių lygybė?* <https://lygybe.lt/lygiu-galimybiu-zinynas/kas-yra-lyciu-lygybe/>.

Manzoor, H., Saeed, S., Panhwar, A. H. (2019). Use of Discourse Analysis in Various Disciplines. *International Journal of English Linguistics*, 9(3), 301–309. <https://doi:10.5539/ijel.v9n3p301>

Norkus, Z. (2005). Žmogaus modeliai socialiniuose moksluose. *Žmogus ir visuomenė*, 3, 13–19.

Pilinkaitė-Sotirovič, V., Kontvainė, V. (2021). Lyčių lygybės politikos diskursai ir procesai savivaldoje: „gyvenimiškos būtinybės pas mus šiai dienai nėra“. *Viešojo politika ir administravimas*, 20 (1), 58–69. <http://dx.doi.org/10.5755/j01.ppa.20.1.27927>

Radzevičiūtė, M., Mačiulytė, J. (2020). Moterų dalyvavimo Lietuvos vietos savivaldoje ir valstybės valdyme geografinė analizė. *Geografija ir edukacija*, 8, 9–25. DOI: <http://dx.doi.org/10.5200/GE.2020.1>

Ramodike-Thovhakale, M. (2018). *The State of Communication between Levels of Management in a Local Municipality*. MCom, University of Johannesburg. <https://hdl.handle.net/10210/283138>, <https://ujcontent.uj.ac.za/esploro/outputs/graduate/The-state-of-communication-between-levels/9913257107691>.

Ruano-López, S., Blanco-Morett, Á., Trababela-Robles, J. (2024). Cross-sectional analysis of the environment in Agenda 2030: Public diplomacy on municipal websites in Portugal. *Communication & Society*, 37(2), 49–69. doi.org/10.15581/003.37.2.49-69

SADM, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2024). *Lyčių lygybės nacionalinis institucinis mechanizmas*. <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/moteru-ir-vyru-lygybe/lyciu-lygybes-nacionalinis-institucinis-mechanizmas/>.

Strauss, A. (1998). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory* (2-nd ed.). Thousand Oaks (Calif.): Sage.

Šidlauskienė, V. (2009). Moterų politinės socializacijos projekcijos savivaldos tarybų rinkimuose. *Lyčių studijos ir tyrimai*, 7, 17–33.

Tamutienė, I., Sinkevičiūtė, L. (2015). Lyčių lygybės normos sklaidos patirtys Lietuvoje. *Politikos mokslų almanachas*, 17, 9–31. <http://dx.doi.org/10.7220/2335-7185.17.1>

Tcholtchev, N., Schieferdecker, I. (2021). Sustainable and Reliable Information and Communication Technology for Resilient Smart Cities. *Smart Cities*, 4(1), 156–176. <https://doi.org/10.3390/smart-cities4010009>

Tellhed, U., Jansson, A. (2018). Communicating Gender-Equality Progress, Reduces Social Identity Threats for Women Considering a Research Career. *Social Sciences*, 7(2), 18. <https://doi.org/10.3390/socsci7020018>

Tracy, K. (2005). Discourse Analysis in Communication. In Schiffrin, D., Tannen, D., Hamilton, H. E. (eds.). *The Handbook of Discourse Analysis*. Blackwell Publishers Ltd., 725–749. DOI:10.1002/9780470753460

Velasco, V. R. F., Vergaray, J. M., Sotomayor, N. A. O., Fiestas, L. A. Z., Flores, E. (2022). Communication strategies in the management of municipalities. Systematic review. *International Journal of Mechanical Engineering Education*, 7(1), 5490–5500.

Vitálišová, K., Borseková, K., Vaňová, A., Rojčiková, D., Laco, P. (2022). Communication as a Part of Smart Governance in Local Municipalities. In Gervasi, O., Murgante, B., Misra, S., Rocha, A. M. A. C., Garau, C. (eds.). *Computational Science and Its Applications – ICCSA 2022 Workshops. ICCSA 2022. Lecture Notes in Computer Science*, vol. 13382. Springer, Cham, 191–203. https://doi.org/10.1007/978-3-031-10592-0_15.

Vos, M. (2009). Communication quality and added value: a measurement instrument for municipalities. *Journal of Communication Management*, 13(4), 362–377. <https://doi.org/10.1108/13632540911004623>